

Szobota Zoltán

A Magyar Tudományos Akadémia (MTA) elnöksége a hónap elején kiadott állásfoglalásában védelmébe vette a darwini evolúciós elméletet, egyúttal tudománytalannak minősítette a kreacionizmust, magyarul a teremtéstudományt. „A biológiai tudománynak nem titkolt célja bizonyítani, hogy ami értelmesen tervezettnek látszik, azt a véletlen hozta létre” – állítja Richard Dawkins ateista biológus, az Isteni téveszme című könyv szerzője. Ami értelmesen tervezettnek látszik, az valóban az is – vélik ezzel szemben az intelligens tervezésről írt Tudomány, hit, világmagyarázat című könyv szerzője és szakmai lektorai.

Mennyire aggályos Önök szerint, hogy az adófizetők pénzén fenntartott MTA egy világnézeti kérdésben foglal állást úgy, hogy elvileg az ideológiailag semleges államot képviseli?

Prof. Dr. Tóth Tibor, mérnök-informatikus:

Az MTA-t semmi sem kényszerítette ennek az állásfoglalásnak a kiadására, mégis bizonyítás és igazolás nélküli dogmatikus kijelentéseket tett a darwinizmus védelmében. Ezáltal rendkívül sok támadási felületet hagyott a tudományosan és intellektuálisan képzett olvasók számára. Nem tudjuk, milyen megfontolások vezettek idáig, hogy az elnökség több, deklaráltan Istenben hívő tagja nem meri vállalni az evolucionizmussal kapcsolatos kételyeit. Sőt, adott esetben belebonyolódik, és szaván fogják, mint az MTA elnökét, aki egyházi fórumon máshogy beszél e kérdéstről, mint tudományos plénum előtt.

Ruff Tibor, teológus, filozófus:

Amikor természettudósok lételmélettel és metafizikával kezdenek el foglalkozni, gyakran síkos pályára tévednek: saját természettudományos modelljeiket és módszereiket a létezés egészére vonatkoztatják, s így a legsúlyosabb filozófiai és logikai hibát követik el. Azt a világgépet, melyen belül gondolkodásuk mozog, ugyanolyan reflektálatlanul hiszik a valóságnak, mint egy kisgyermek. Hatalmas tudásuk és intellektuális képességeik ellenére általában nem mernek, vagy nem akarnak saját világnézetük alapjaira rákérdezni. Ezért amikor a tudományos elit, csak hogy a tudományosság látszatát fenntartsa, eleve kizárja a természetfeletti tényezőt világnézetéből, a fürdővízzel együtt a gyereket is kiönti.

Dr. Jeszenszky Ferenc, fizikus:

George Wald Nobel-díjas evolucionista legalább volt annyira őszinte, hogy leírta: „Nem akarok hinni Istenben. Ezért inkább úgy döntöttem, abban hiszek, amiről tudom, hogy tudományos képtelenség, vagyis az evolúcióhoz vezető spontán

nemzésben [az abiogenezisben, az élőnek az élettelen anyagból való spontán keletkezésében – a szerk.]” Bármennyire is hangsúlyozzák autonómiájukat a tudomány mai képviselői, némi őszinteséggel be kellene látniuk, hogy a végtetekig kiszolgáltatottak az őket körülvevő világnak, és bizony van egy olyan általános érvényű etika, melyet nem ők szabnak meg. Az „átkos rendszer” békepapjainak mentalitására volt jellemző, hogy megtették, amit elvártak tőlük; cserébe mindenki abban hihetett, amiben akart.

Az ilyen kompromisszumok vezettek oda, hogy a teremtélmélet összekeveredett az evolucionizmussal?

R. T.: A katolikus egyház Teilhard de Chardin, de főleg a II. vatikáni zsinat óta keresi a lehetőségét, hogyan tudja szinkronba hozni a teremtélméletet az evolúcióval. Ehhez természetesen föl kellett adnia a Biblia szó szerinti értelmét.

Tóth Tibor

T. T.: A teista evolúció népszerűségének jelentős növekedését eredményezte, hogy II. János Pál 1996-ban nyilvánosan állást foglalt, amikor a vatikáni Tudományos Akadémiának küldött üzenetében formálisan is megalapozottnak nyilvánította az ember kialakulásának és fejlődésének darwini elméletét. „Összeegyeztethető az emberi test állati eredetéről szóló tan a lélek isteni elvét valló katolikus elvekkel” – írta. A katolikus egyház berkeiben már hosszabb ideje tartó dogmatikai reform vezetett ideig. Ennek során elismerték, hogy az evolúció valódi természete metafizikai és nem anyagi, valamint hogy az ún. „léttöbblet-növekedés” nem magyarázható természetes okokkal. Egyetlen megoldás marad hát, ha az evolúciót tényként fogadjuk el, de a Biblia kijelentéseiben is hinni akarunk: az evolúció Isten módszere.

J. F.: Egy tisztességes evolucionista badarságnak véli a léttöbblet-növekedés kérdésének feszegetését, mert szerinte arra nem kell természetfeletti eredetmagyarázat, magából a fejlődélméletből következik. Arra persze, hogy hogyan szervezi magát az anyag alulról fölfelé, senkitől sem kapunk választ. Bárhonnan indulunk el, csak oda lyukadunk ki, hogy a világ egészének kérdéseivel és benne az ember kialakulásával kapcsolatban mindenki kizárólag világnézeti alapon tud gondolkodni. A Szentírással nincs összhangban az sem, hogy Isten csak időnként avatkozik be az általa teremtett világ fejlődésébe. A progresszív teremtés elmélete, amely ezt javasolja, egy kompromisszum eredménye: jó a hívő és jó az ateista tudósoknak is, ugyanis azoknak, akik ezt, vagy a teista evolúciót sugallják műveikben, nem kell állást foglalniuk, hogy melyik oldalon is állnak valójában. Ezért mondják, hogy egy evolucionista még lehet

Istenben hívő, de egy materialista nem lehet nem evolucionista.

T. T.: Egy ismert kreacionista biokémikus, Duane T. Gish szerint az ateista evolúció elméletének hívei is vallásos emberek, csak éppen a hidrogént imádják. A hidrogén ugyanis képes volt arra a képtelenségre, hogy mintegy 15 milliárd év alatt fölszervezte magát a körülbelül 120 billió sejtből álló emberré.

„Meggyőződésünk, hogy a vallásos hit (így a kreacionizmus is) sem nem igazolhatja, sem nem cáfolhatja az evolúció tudományos elméletét, mint ahogy a tudományok sem foglalkozhatnak hitbéli kérdésekkel” – áll az MTA állásfoglalásában. Miért ilyen fontos vagy aktuális az evolúció és a kreacionizmus kérdése a 21. század elején?

Jeszenszky Ferenc

J. F.: A természettudománynak számos, valóban világnézetileg semleges, egzakt része létezik, az evolúció elmélete azonban az a kritikus pont, ahol kiderül, hogy a naturalista világmagyarázat meggyőző volta kétséges. A modernkori tudománynak azért életbevágóan fontos, hogy a világ megmagyarázható-e önmagából vagy sem, mert ha az erre a kérdésre eddig megnyugtató választ szolgáltató evolúcióelmélet téves volta beigazolódik, akkor az uralkodó naturalista világmagyarázat sem igaz. Márpedig mostanáig csak az ilyen elméleteket fogadták el tudományosnak. Abban a pillanatban pedig, ha valaki átlépte ezt a határt – és egy őszinte tudósnak át kell lépnie – vallási fanatikusnak vagy sarlatánnak kiáltották ki.

Amikor az USA alapító atyái bevették az Alkotmány 1. számú kiegészítésébe, hogy az állam nem támogat semmiféle vallást, akkor ez – miután mindenki vallásos volt – nem az istenhit ellen szólt, hanem a felekezetek között dúló teológiai vitákból való ésszerű kivonulásról. Mára azonban fegyver lett e passzusból a bibliai hittel szemben, és minden világnézet, amelyben a transzcendens megjelenik, automatikusan vallás lesz, következésképpen az államnak el kell határolódnia tőle. Így minősítenek az ateizmuson kívül minden más világnézetet vallásnak, és ezért lehet az adóforintokból evolúcióelméletet hirdetni az iskolákban és az MTA állásfoglalásaiban.

R. T.: Az evolúció nem tudományos elmélet – a többiben igaza van az MTA-nak. De az, hogy világszerte 67 tudományos akadémia látta szükségesnek a darwinizmust védelembe venni, végül is egy pozitív jelenség: azt bizonyítja, hogy komolyan megrendült az egyeduralma.

J. F.: Max Planck azt mondta, hogy az új és eredeti gondolatokat először agyonhallgatják. Ha nem lehet már titokban tartani, akkor támadják, végül pedig kinyilvánítják, hogy „ezt mindig is tudtuk, nyilvánvaló”. A teremtéstudománynál a második szakaszban tartunk.

T. T.: A nemrég elhunyt híres evolucionista, Stephen Jay Gould haláláig úgy vélekedett, hogy a kreacionizmus nagy valószínűséggel Amerika belügye marad. A kreacionista mozgalom azonban világméretűvé nőtte ki magát az elmúlt évtizedekben. Nagy fellegvárai vannak az USA-n kívül Ausztráliában, Kanadában, Angliában, Németországban és Hollandiában is. Mindenképpen a teremtélmélet térhódításáról kell beszélnünk, ha a NASA-űrrepülőgép egyik, teremtésben hívő, vezető konstruktöre részletesen levezette egy közös barátunknak, John Mackay ausztrál geológusnak: nem is történhetett másképp, mint hogy Isten először a Földet alkotta meg. Ahhoz, hogy a Földön életképes civilizációk létezhesse, nagyszámú feltétel rendkívül pontos összehangolása szükséges. A legutóbbi kutatások szerint a természet alapállandói – a szénatom energiaszintjeitől az Univerzum tágulási sebességéig – éppen a megfelelő értékkel rendelkeznek az élet létezéséhez. A természetben fennálló négy alapvető kölcsönhatás (az erős nukleáris kölcsönhatás, az elektromágneses kölcsönhatás, a gyenge nukleáris kölcsönhatás és a gravitáció) összehangoltságának mértéke minden emberi képzeletet felülmúl. A Naprendszerben a tömeg 99,7 százalékban a Napban van, a peridület (az impulzus nyomatéka) pedig kb.98 százalékban a bolygókon. A Naprendszer egyensúlyához egy nagyobb galaktikában kell gondolkodnunk, és ez igaz az egész Tejútrendszerre is, míg végül eljutunk egy felfoghatatlan méretű világűrhez, amely a négy természettörvény-csoporttal tartja egyensúlyban ezt a parányi bolygót, ahol az ember él. Ehhez tegyük hozzá, hogy a Föld nevű „űrhajó” 106 700 km/h sebességgel száguld a Nap körüli pályán.

J. F.: Az evolúció kontra teremtés vita már messze túllépte a zsidó-keresztény világot. Manapság az iszlám és a hinduizmus is kifejti ezzel kapcsolatos teremtéspárti álláspontját. Bátran kimondhatjuk, hogy az átlagember kreacionista, az értelmes tervezettség híve, és ez nem csak a természeti népekre igaz, hanem a „felvilágosult nyugatra” is. Richard Dawkins oxfordi ateista etológus elismeri: „a biológiai tudománynak nem titkolt célja bebizonyítani, hogy ami értelmesen tervezettnek látszik, azt a véletlen hozta létre”. Az emberek erkölcsi alapon ugyan hajlanak az ateizmusra, de eredetüket illetően zsigerből értelmes tervezettséget feltételeznek.

Ruff Tibor

R. T.: A mai értelemben vett materializmus az emberiség történelmében egy rendkívül fiatal képződmény, körülbelül 400 éves. Az emberi alaptermészettől

a transzcendens tagadása eleve idegen magatartás. Az ógörögben van egy szó, az euszebeia, melyet az Újszövetség is használ. Ez a pogány görög kifejezés olyan magatartású embert jelöl, aki azért nem tesz rossz dolgokat, mert tudatában van annak, hogy a természetfölötti törvény ezért büntetni fogja. Ez a fajta gondolkodásmód minden népnél eleve megvan. Nincs olyan archaikus nép, amely materialista lett volna. A materializmus egy tagadás, a posztkeresztény nyugati civilizáció negatív világnézete.

A témában vitázó felek rendre a tudományosság kritériumait kérik számon a másik táborhoz tartozóktól. Mi a helyzet ezen a fronton az evolúcióval?

R. T.: A tudományos megismerés alapkritériuma, hogy minden ember számára követhető, igazolható, felfogható legyen, ezért racionálisan és empirikusan kell igazolnia állításait, mert a hit és a kinyilatkoztatás, Pál szavaival, „nem mindenkié”, azaz nem mindenki számára belátható – és ez Isten akaratával megegyezően van így. A technika fejlődése szempontjából ez a tudományos módszer előremutató, azonban teljes világmagyarázatot nem tud adni, mert az említett okból eleve ki kell zárnia a természetfölöttit. Ez a természettudományos gondolkodásmód egyetemes világnézeté három formában terjeszkedett ki: az ateizmus minden természetfelettit kikapcsolt a rendszerből; a deizmus egy kezdeti isteni beavatkozás után magára hagyott világban hisz; a panteizmus szerint Isten azonos a világgal, ezért nem írhatja felül annak, vagyis önmagának természetes törvényeit. E három világnézet azonban éppúgy vallásos hit, és nem tudomány, mint a bibliai meggyőződés. A csúsztatás, csalás abban áll, amikor ezeket tudományosabbnak állítják be, mint amazt, holott mindegyik hit és döntés kérdése.

T T.: A természettudománynak öt át nem hágható kritériuma van, ezek: megfigyelhetőség, modellezhetőség, megismételhetőség, reprodukálhatóság, és a gyakorlatba való visszacsatolhatóság. Az evolúció átfogó neodarwinista elmélete ezek közül egyiknek sem felel meg. Ráadásul még csak nem is a tényekkel és azok rendszerezésével foglalkozik.

A világ keletkezésére kiterjesztett evolúcióelmélet pedig túlmegy a filozófiák filozófiáján is, hiszen olyan, a valóságtól elrugaszkodott elképzeléseket tárgyal, mint például a végtelen sűrű és forró fogalma. Ezek pedig értelmezhetetlenek a természettudomány számára.

R. T.: Azt, hogy az evolúció nem felel meg a tudományos elmélet kritériumainak, már a kommunizmus utolsó éveiben is tényként tanították az ELTE filozófia szakán logikából és tudományelméletből. Egyrészt, mert logikailag nem zárt, vagyis nem ellentmondásmentes, másrészt mert kísérletileg vagy

tapasztalatilag nem igazolható. A logikai ellentmondás a fajok közti átugrásnál jelentkezik. Faj az, amelyhez tartozó egyedek továbbszaporodni képes egyedeket hozhatnak létre. Új faj létrejöttéhez olyan genetikai ugrásra lenne szükség, melynek során egyszerre legalább két egyed születik ugyanazzal a génhibával, hogy egymással szaporodóképes maradjon, felmenőik fajával viszont már nem. Ez abszurd módon valószínűtlen, illogikus és soha kísérletben vagy természetben meg nem tapasztalt esemény. Tehát az evolúcióelmélet legalapvetőbb eleme sem racionálisan, sem empirikusan nem igazolható: vagyis nem tudományos, hanem vallási jellegű.

Megjelent: Hetek 2008.03.28 (XII/13.szám)